

Een duivels dilemma

Abortus of tienermoeder?

Marianne Cense*

Summary

Teenage pregnancy is controversial. Often the social environment of teenagers has a strong judgement on what they should do: abortion or parenthood. Although women in the Netherlands have legal and safe access to abortion, there is also a deep ambivalence about the morality of abortion manifest in politics and media. In this article I analyse the decision-making of girls who are confronted with an unintended pregnancy. In-depth interviews with 46 girls who got pregnant before their 20th birthday illuminate their motives for the choice they made. It also shows their resilience. Often, becoming pregnant and motherhood helped them to take better care of themselves. In that sense, pregnancy was a blessing in disguise, marking a turning point in a girl's life. This was applicable to young mothers, but also to girls who had an abortion against the wishes of their social environment, since they took back control on their lives.

Inleiding

Tienerzwangerschap wordt in gezondheidsbeleid en in onderzoek doorgaans beschouwd als een negatieve uitkomst, als een risico van seksueel gedrag van jongeren (Arai 2009; Cherrington & Breheny 2005; Geronimus 2003). Het 'framen' van tienerzwangerschap als risico is gebaseerd op bepaalde waarden, zoals de ongewenstheid van tienerouderschap en de morele afkeuring van abortus (Hoggart 2012). Preventiebeleid is erop gericht dat jongeren zich verantwoordelijk gaan gedragen, hun seksualiteit weten te controleren en beheersen en daardoor risico's op soa's en zwangerschap vermijden (Bay-Cheng 2015). Het voorkomen van zwangerschap wordt hierdoor een individuele verantwoordelijkheid voor meisjes. Het afbreken van een zwangerschap ligt wereldwijd moreel gevoelig, wat resulteert in restrictieve abortuswetgeving, een sterke anti-abortus mentaliteit en sociaal stigma van vrouwen die een

* Marianne Cense werkt als senior onderzoeker bij Rutgers, kenniscentrum seksualiteit. Daarnaast werkt ze aan haar PhD over jongeren en 'sexual agency' bij de VU.

abortus kiezen (Hanschmidt, Linde, Hilbert, Riedel-Heller & Kersting 2016). Een Mexicaanse studie maakt zichtbaar welke denkbeelden achter het stigma schuilgaan: abortus is tegen God en het is tegen de voorbestemming van de vrouw, als moeder. Een abortus wordt gekoppeld aan promiscuïteit, onverantwoordelijkheid en zonde (Sorhaindo et al. 2014).

In Nederland zijn vrouwen sinds 1981 baas in eigen buik, nadat de Wet Afbreking Zwangerschap werd aangenomen. Abortus is in Nederland legaal, veilig en toegankelijk. De toegankelijkheid heeft niet gemaakt dat Nederland een hoger aantal abortussen kent (Levels et al. 2012). Bovendien kent Nederland internationaal gezien relatief weinig ongeplande zwangerschappen bij vrouwen onder de 20. Zo telde Nederland in 2012 in totaal 6.264 tienerzwangerschappen (dit komt overeen met 4 op de 1.000 meisjes in de leeftijd van 15 tot 19 jaar; in de Verenigde Staten is het aantal zes keer zo hoog). Twee derde van deze tienerzwangerschappen werd afgebroken, één derde uitgedragen (Goenee, Van Zenderen & Van Santen 2014). Maar deze geruststellende cijfers maken niet dat abortus onomstreden is (Vanwesenbeeck, Bakker & Gessell 2010). Onlangs heeft de SGP door TNS NIPO laten onderzoeken of het Nederlandse volk wil dat de drijfveren van vrouwen voor een abortus geregistreerd worden. Het antwoord is ja, want het moet toch niet zo zijn dat vrouwen ‘zomaar’ abortus laten doen (NOS 2016). Omdat het even niet uitkomt of omdat iemand geldproblemen heeft. Deze reactie roept de vraag op hoe vrij de keuze van vrouwen in Nederland is.

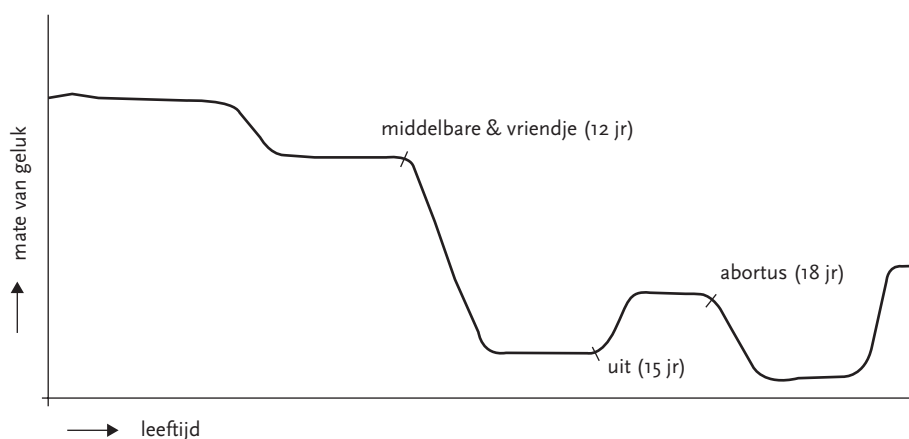
Jonge vrouwen die voor hun twintigste zwanger worden staan voor een zware opgave. Ze moeten in korte tijd een ingrijpende keuze maken en tegelijkertijd laveren tussen sociale normen over abortus en tienerouderschap en oordelen van hun omgeving (Hoggart 2012; Tabberer 2000). De sociale omgeving heeft vaak direct een oordeel wat het beste zou zijn: abortus, want anders verpest je als tienermeisje je toekomst, of moederschap, want abortus is moord. Een maatschappelijk werker die meedeed aan het onderzoek beschreef deze oordelen treffend: “Meiden doen het nooit goed, wat ze ook doen. Ze zijn een slet of juist preuts. Het is stom dat ze zwanger zijn, abortus is moord en het kindje houden is onverantwoord.” De besluitvorming door meisjes wordt sterk beïnvloed door de normen en waarden in hun sociale omgeving. Als er negatieve oordelen over abortus heersen en meer sociale acceptatie van jong moederschap, zoals in veel ‘achterstandswijken’, zijn meisjes minder geneigd de zwangerschap te beëindigen (Hoggart, Nasserzadeh & Shamash 2006; Pearson et al. 1995). Het gevoel van persoonlijke autonomie bij het maken van de keuze en het kunnen besluiten op basis van hun eigen

waarden, versterken de tevredenheid over het besluit, in beide richtingen (abortus of moederschap) (Hoggart 2012).

In dit artikel ga ik nader in op de afwegingen die jonge vrouwen onder de twintig maken als ze ongepland zwanger zijn en voor de keuze staan: abortus of tienermoeder. Daarnaast is een ongeplande zwangerschap ook een breuklijn tussen kindertijd en volwassenheid. Het biedt meiden kansen om een andere positie in te nemen ten opzichte van ouders en vriendjes. Het tweede deel van het artikel gaat over tienerzwangerschap als kantelpunt.

Methode

In dit kwalitatieve onderzoek gaat het om het perspectief van meiden die als tiener zwanger zijn geweest. In diepte-interviews is aan de meiden gevraagd hun levensloop te beschrijven én te tekenen in een levenslijn. Deze levenslijn heeft twee assen: verticaal de mate van geluk en horizontaal hun leeftijd (zie figuur). Door deze lijn heeft de interviewer inzicht in welke levensgebeurtenissen van belang zijn voor de geïnterviewde en kan ze doorvragen waarom een gebeurtenis als positief of negatief ervaren werd. De geïnterviewde krijgt door de levenslijn meer grip op de samenhang in haar leven en ze krijgt regie over het gesprek, want ze kan kiezen wat ze wel en niet erbij zet. Bovendien nodigt de levenslijn uit om ook positieve ervaringen op te schrijven, wat bij een beladen onderwerp als tienerzwangerschap heel prettig is, om tegen te gaan dat er eenzijdig focus komt te liggen op de problematische kanten in iemands leven (Berney & Blane 1997).

Voorbeeld van een levenslijn van een deelnemer aan het onderzoek

Samenstelling onderzoeksgroep

In totaal hebben 46 meiden deelgenomen aan het onderzoek. Zij zijn allen zwanger geweest voor hun 20ste jaar. Van deze meiden hebben 42 meiden een kind gekregen, waarvan er 12 daarvoor of daarna ook een abortus hebben gehad. Vier meiden hebben alleen een abortus gehad. De onderzoeksgroep bestond uit 29 autochtone meiden, 12 meiden van Surinaamse of Antilliaanse afkomst en 5 meiden met een andere niet-Nederlandse afkomst. De meeste meiden (40) hadden een laag opleidingsniveau (praktijkschool, VMBO, MBO), zes meiden een hoog opleidingsniveau (havo/vwo/HBO/universiteit). Er waren negen meiden met een christelijke achtergrond en twee met een Hindoestaanse achtergrond.

Naast de jonge vrouwen zelf, zijn er dertien professionals geïnterviewd die werken met meiden die voor hun 20ste zwanger zijn: het merendeel maatschappelijk werkers, daarnaast een jeugdzorgmedewerker en een abortusarts. In de interviews is gevraagd hoe de besluitvorming van meisjes verloopt, wat daarbij belangrijk is en welke sociale normen in de verhalen van de meisjes te horen zijn van familie en leeftijdsgenoten.

Verwerking data

Alle interviews zijn opgenomen en vervolgens getranscribeerd. De getranscribeerde interviews zijn ingevoerd in een programma voor kwalitatieve data-analyse (MAXQDA) en thematisch geanalyseerd en gecodeerd. Twee onderzoekers hebben gewerkt aan het coderen en hierbij is de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid berekend. De betrouwbaarheid was goed ($\alpha > 85\%$) waardoor de codeboom niet hoefde te worden aangepast.

Een duivels dilemma?

Voor de meeste geïnterviewde meisjes kwam de ontdekking van de zwangerschap als complete verrassing. Sommigen wisten wel dat ze risico liepen, maar zagen een zwangerschap niet als reële mogelijkheid. Veel meiden hadden te maken met een instabiele thuissituatie, waarbij huiselijk geweld, verslaving of psychische problemen de veiligheid thuis in gevaar brachten. Soms zochten meisjes daarom een vriendje als toevluchtsoord, van wie ze zich erg afhankelijk voelden. Anderen gingen op allerlei vlakken risicovol gedrag vertonen (alcohol, drugs, op straat hangen), waardoor dat ze slordig waren met anticonceptie. Maar er waren ook meiden die opgroeiden in een warm gezin, maar gedurende hun puberteit erg weinig zelfvertrouwen hadden en daar-

door bevestiging bij jongens zochten, weinig weerbaar waren door gebrek aan informatie over seksualiteit, of slordig waren met anticonceptie. De eerste reactie op de onverwachte ontdekking is paniek. Een paar meiden geeft aan dat ze hun zwangerschap een tijd verborgen hebben gehouden omdat ze zo geschrokken waren en niet wisten wat ze moesten doen. De onverwachtheid en shock van de zwangerschap heeft een grote impact op de beleving.

“Meestal als je een kind wilt, je plant het, je spaart van tevoren en je wil het echt. Je bereidt je er al gedeeltelijk op voor om een kind te krijgen. Nu is het, je weet het niet, het gebeurt ongepland, dus echt in een korte periode moet je volwassen worden, moeder worden en voorbereiden op alles wat je kind nodig heeft. Dus het was meer hard werken en ook nog naar school gaan en sparen en alles tegelijk doen. Ik dacht wel van: ‘Oké, als ik later weer een kind wil gaat dit echt anders’, dan is het echt van: ‘Ik wil het’ en als ik het hoor kan ik alleen blij zijn en niet geschrokken zijn.”

Ook al was de zwangerschap ongepland, toch waren sommige meiden meteen blij. Ze wilden ervoor gaan en hielden meteen van hun kindje.

“Ja, dat was echt niet gepland. Ik zat nog in mijn examenperiode, dus het was echt niet de bedoeling. Maar ik was wel heel blij.”

Maar veel meiden geven aan dat zij bang waren omdat zij zich nog te jong voelden voor een kind en niet wisten wat er ging komen. Ook angst voor de negatieve reactie van ouders (boos of teleurgesteld) wordt veel genoemd. Bang om uit huis gezet te worden of zorgen om hoe zij het allemaal moesten gaan doen met een kindje, speelden ook mee voor veel meiden.

“Alleen, toen vond ik het zo eng om het tegen mijn ouders te vertellen en toen heb ik het twee maanden voor me gehouden.”

Sommige meisjes hebben het gevoel de situatie niet goed aan te kunnen en eigenlijk het kind niet te willen houden. Ze zien hun toekomstbeeld in duigen vallen en kunnen geen tiener meer zijn. Zij moeten hun opleiding onderbreken of hun sociale activiteiten aanpassen.

“Ik heb de eerste twee/drie maanden wel echt in een behoorlijke dipperiode gezeten. Ik had zoiets van: ‘Ik moet hier van af, ik ben nog maar veertien jaar, ik kan niet zwanger zijn, ik moet mijn diploma halen, ik wil carrière kunnen maken en alles.’”

Gevoelens van schuld en schaamte worden veel genoemd. Schaamte om zo jong zwanger te zijn geworden. Schuld over het teleurstellen van ouders, over de keuze om de zwangerschap af te breken, of over het feit dat ze seks voor het huwelijk hebben gehad.

Na de ontdekking van de zwangerschap waren er meiden die meteen wisten wat ze wilden, maar het gros twijfelde. Uit het onderzoek komen zes mogelijke 'routes' in de besluitvorming.

1 *Meteen duidelijk: abortus*

Voor sommige meisjes is het meteen duidelijk dat ze een abortus willen, omdat ze zichzelf te jong vinden en niet het gevoel hebben dat ze een kind genoeg te bieden hebben. Als de overtuiging dat het niet moreel verantwoord is om een kind te laten opgroeien in die omstandigheden sterk is, is abortus een keuze waar ze zich niet schuldig over voelen. Zoals in dit citaat duidelijk wordt, van een meisje dat zelf uit huis geplaatst werd omdat haar ouders niet voor haar konden zorgen.

“Bleek dat ik acht weken zwanger was. Ik zeg: ‘ik ga het niet houden, echt niet, ik kan dat niet’. Ik kon amper voor mezelf zorgen. Daarom zijn we ook uit elkaar gegaan, die jongen en ik. Ik had echt zoiets van: ‘ik ga dat niet doen’. En hij wou het wel, hij zegt: ‘ik wil het houden’, ik zeg: ‘nee man, moet je kijken, we kunnen niet eens voor onszelf zorgen, ik doe het gewoon niet’. Dus ik heb me er ook nooit schuldig erover gevoeld. Want dat was het beste. Anders had ik nu een kindje gehad die ergens anders was opgevoed. Dat kan ik toch ook niet over m'n hart verkrijgen. Die was gewoon van me afgepakt dan.”

2 *Meteen duidelijk: kind*

Voor andere meisjes geldt juist het tegenovergestelde; zij weten direct dat ze geen abortus willen. Abortus is geen optie, zei een derde van de groep die we interviewden. Ook in dit geval is de keuze niet ingewikkeld, het is meteen duidelijk. Zoals een christelijk meisje verwoordt:

“Ja, ik heb altijd in mijn hele leven al gezegd: ‘Ik ga nooit een abortus doen. Ik zou dat niet kunnen, ik doe dat gewoon niet.’ Ik vind het gewoon een soort moord, zeg maar. Ik wil dat niet.”

3 *Rationele keuze, maar emotioneel ambivalent*

De keuze bij zwangerschap is niet louter een rationele afweging, maar ook een emotionele. Bovendien is zwangerschap een lichamelijke ervaring, wat betekent dat het ook fysieke reacties geeft. Dit blijkt heel duidelijk uit het verhaal van een meisje dat een abortus had op haar achttiende. Ze heeft vanaf haar twaalfde een vriendje gehad dat haar erg manipuleerde, isoleerde en op haar veertiende tot seks dwong. Haar puberteit heeft ze ervaren als grote afhankelijkheid van vriendjes en weinig eigen grip op het leven. Dat bepaalt mede haar beleving van de abortus:

“Het was ook de enige keuze. Zo heb ik het gevoeld van: ‘Ik kies dit wel, omdat het niet anders kan.’ Ik bedoel, wie wil dat nou, toch? Ik bedoel, je kunt ervoor kiezen, maar dat je het wilt is wat anders. En daar werd ook helemaal niet over gepraat, terwijl ik dacht: ‘Dat is wat het voor mij zo vreselijk maakt. Niet dat het moest gebeuren, dat snap ik wel, maar dat het niet gaat over hoe het voelt... ik had echt het gevoel dat ik iets moest beschermen of zo, dus het is helemaal niet logisch om het dan weg te halen.’”

4 *Onder druk gezet*

In veel verhalen van meisjes klinkt door dat hun ouders en hun vriendje sociale druk uitoefenen, soms richting abortus, soms richting moederschap. Dit maakt het voor meisjes erg moeilijk om te voelen wat ze zelf echt willen. Sommigen gaan mee in de wensen van hun omgeving, en voelen zich daarna verdrietig en opstandig, anderen gaan er meteen al tegenin, uit verzet. Het vraagt in alle gevallen een offer: of ze moeten zichzelf wegcijferen en riskeren spijt en wroeging of ze riskeren een breuk met de mensen die belangrijk voor hen zijn. Zoals duidelijk wordt in het verhaal van dit meisje, dat door haar moeder uit huis wordt gezet op haar zestiende en haar kind krijgt in een moeder-kind huis, ver van haar sociale omgeving:

“Toen ging mijn moeder me dwingen om het weg te laten halen en mijn vriend en ik hebben samen besloten om het te houden, zeg maar. Mijn vriend is nu nog steeds in beeld bij mijn zoontje en mij. Ik zei tegen hem: ‘Ik wil het houden, ik weet niet wat jij wilt, het is jouw keuze, als jij het niet wilt, ja, dan moet je maar weggaan.’ Maar hij is gewoon bij mij gebleven. Hij wilde het ook houden. Mijn moeder zei: ‘Je kunt of kiezen, of abortus of je gaat het huis uit.’”

5 *Verantwoordelijkheid voor keuze niet willen*

Hoe meisjes omgaan met het feit dat zij zelf de keuze moeten maken, is heel verschillend. De meesten geven aan dat ze zich gesteund willen voelen in hun keuze, maar deze keuze wel echt zelf willen maken. Soms voelen ze zich zo overvallen en in paniek, dat ze willen dat een volwassene hen bij de hand neemt en vertelt wat ze moeten doen. Zoals in de beleving van een meisje dat op haar zeventiende zwanger raakte:

“Het is mijn beslissing en dat vond ik juist het zwaarste, want het was echt alleen mijn beslissing. Ik had wel alle controle, maar ik wist zelf toen echt niet wat ik moest doen. Ik had alles onder controle, maar ik had echt die controle niet moeten hebben eigenlijk, omdat ik zo in de war was toen.”

6 *Steun nodig hebben om moeder te kunnen worden*

Om de stap te zetten om moeder te worden, hebben meisjes back-up nodig van hun ouders of van hun vriend. Om zo jong alleenstaand ouder te worden, is een erg grote stap. Vandaar dat sommige meisjes ook zeggen dat ze eigenlijk het kind wel hadden willen houden, maar de steun misten om dat te doen. Omdat veel meisjes uit een achtergrond komen waar ze nu juist geen warm gezin hebben, ontberen ze die back-up van thuis. Bovendien zitten ze vaak in een afhankelijke positie ten opzichte van hun vriend. Dus als hij zegt dat hij het niet wil houden, zien ze ervan af omdat ze bang zijn dat ze hem anders kwijtraken.

“Op een gegeven moment begon ik te twijfelen en toen werd mijn vriend boos en we kwamen echt er maar niet uit want hij wilde niet en ik wilde ergens heel graag weer wel, weet je wel, en hij wilde niet. Nou, dat botste alleen maar. Als mijn ouders me hadden gesteund en mijn vriend toen me had gesteund, had ik het niet afgebroken. Ik kon de moeder die ik wou zijn, niet worden, omdat niemand achter me stond.”

De keuze bij ongeplande tienerzwangerschap is vooral een duivels dilemma als een meisje zelf iets anders wil dan haar omgeving. Voor een positieve terugblik op de keuze is het nodig dat een meisje zich gesteund voelt in haar keuze en dat ze de ruimte ervaart om die keuze zelf te maken. Tegelijkertijd is de praktijk dat veel meisjes helemaal niet gewend zijn om zelfstandig keuzes te maken. Ze voelen zich erg afhankelijk van de goedkeuring van vriendjes en ouders, waardoor ze zich laten overtuigen wat de beste keuze zou zijn en achteraf spijt hebben.

Zwangerschap als kantelpunt

Een ongeplande tienerzwangerschap heeft een grote impact. Het dwingt tot een keuze met een volwassen verantwoordelijkheid. Dit is zwaar, maar het kan ook positieve verschuivingen geven. Het kan een kantelpunt zijn voor verandering.

Moederschap is daarbij de meest genoemde route naar positieve verandering. Moederschap kan meisjes een duidelijk doel en richting geven. Meisjes vertellen dat ze tijdens de zwangerschap veranderen, dat ze ophouden met drinken en verslavingen, niet meer depressief zijn, hun leven op de rit krijgen omdat ze ineens voelen dat ze het ergens voor doen. Ze hebben een hoger doel, omdat ze willen dat hun kind een goed leven krijgt. Ze starten een opleiding, gaan gezond(er) leven en breken met partners die mishandelen of drugs gebruiken, omdat ze hun kind willen beschermen. Het boort een kracht aan die ze daarvoor niet voelden om voor zichzelf op te komen. Zoals uit het volgende citaten duidelijk naar voren komt:

“Ik voel me sterker dan ooit, tegenover wie dan ook.”

“Sinds ik een kleine heb ben ik heel veel positief veranderd, omdat ik een doel heb. Mijn kleine is echt mijn doel en mijn prioriteit. Daardoor is mijn wil ook groter om mijn thuisstudie te doen, want daar heb ik zelf voor gekozen.”

Sociale status

Moederschap geeft ook sociale status. Zoals een meisje vertelde dat uit huis werd geplaatst op haar tiende, na scheiding van haar ouders. Haar moeder is alcoholiste, haar vader kon ook niet voor haar zorgen. Ze heeft een nare jeugd waarin ze van de ene instelling naar de volgende geplaatst wordt omdat haar opstandigheid als onhanteerbaar gedrag bestempeld wordt. Ze heeft te maken met een gebrek aan liefde, maar ook met een gebrek aan zeggenschap over haar leven, zoals ze zelf heel duidelijk verwoordt:

“Alles werd voor mij bepaald. Ik werd dan uit huis geplaatst en ja, ik zat daar maar, want ik mocht nergens naartoe, ook niet van mijn ouders, want daar moet je toestemming voor hebben. Ja, want ik rookte toen ook al en als zij geen toestemming geven, dan mag je daar ook niet roken. Dus dat was ook bepaald. En weekenden naar huis, dat mocht ik ook niet altijd. Dus dan bepaalden zij van: ‘Hebben we zin om haar in huis te nemen? Nee, blijf maar daar.’ En dan mag ik ook niet naar

andere familie toe, want dan moet ik ook toestemming van mijn ouders hebben en dat wilden ze dan ook niet.”

“Toen was ik zwanger, en dat was heel positief. Het heeft me ook echt een beetje uit de put getrokken. Ik ging ook niet meer met die alcoholistvrienden om. Voor haar, mijn dochter. Ik ben blij dat het gebeurd is, want ik voel me veel relaxter sindsdien. Nu kan ik het echt zelf allemaal bepalen. Nu ik een kind heb, ziet familie mij ook niet meer als een kind. Ze hebben niets meer te zeggen.”

Een nieuwe start

Het kiezen voor moederschap kan ook een nieuwe start zijn, een hernieuwd geloof in eigen mogelijkheden. Een meisje dat opgroeit met een moeder die zelf mishandeld is en daardoor erg beschermend naar haar dochter is, heeft in haar puberteit weinig zelfvertrouwen. Ze beland op haar zestiende in een relatie met een oudere jongen die haar kleineert en haar laat voelen dat ze veel minder waard is dan hij. Als ze ongepland zwanger is, dringen vriend en ouders aan op abortus. Dat doet ze, maar ze krijgt er nog meer angsten en depressie door. Als ze van dezelfde vriend weer zwanger raakt, gaat ze een andere koers. Ze zegt hierover:

“Ik dacht: ‘Ja, ik ben nu voor de tweede keer zwanger geworden’ en het was ook onverwachts, dat ik op een gegeven moment dacht van: ‘Ja, maar ik wil wel een goede moeder zijn.’ En iedereen zei tegen mij: ‘Je kan het niet’ en mijn vriend is toen bij me weggegaan. Hij zei van: ‘Je kan het niet’ en zijn ouders zeiden: ‘Je kan het niet’. En dat is echt hel, als echt iedereen dat tegen mij zei van; nou ja, niet zozeer dat ze dachten: ‘Hé, jij bent niet liefdevol of jij bent niet dat’, maar meer van: ‘Je bent nog jong.’”

“En iedereen was heel erg van: ‘Je moet het samen doen en als je één keer een abortus hebt kunnen doen, kun je dat toch ook een tweede keer’. Weet je, dat soort dingen. Toen dacht ik van: ‘Ja, maar zo wil ik niet zijn. Ik weet niet waar ik die kracht vandaan haalde, maar ik denk gewoon uit een soort van bewijsdrang, dat ik dacht van: ‘Nou, weet je, dit is gewoon; mijn angsten zijn niet wie ik ben, dat is gewoon een deel van me en dat kan ook weer weggaan.’”

Deze levensverhalen laten zien dat de keuze voor moederschap ook een positieve doorbraak kan zijn in het leven van meiden. Juist omdat het tegen de stroom ingaat en daarmee een eigen positie geeft, maar ook omdat het een doel geeft, status geeft en hernieuwd zelfvertrouwen. Voor abortus ligt dit

anders. Na een abortus gaat het leven gewoon door. Er is niet ineens een andere koers, een ander doel, een nieuwe liefde. Het geeft geen status, integendeel, de meeste meisjes houden hun mond erover omdat ze bang zijn dat ze erop aangekeken worden en een stigma krijgen. De verhalen over de keuze voor een abortus zijn daardoor minder juichend, maar toch spreekt uit de verhalen van deze meiden ook groei, omdat het een moment kan zijn waarop iemand echt voor zichzelf kiest en een uitweg vindt in een moeilijke situatie.

Na abortus meer zelfbewust

Een meisje vertelt dat ze veel gepest werd op de basisschool. Ze heeft zich altijd staande gehouden door zich terug te trekken en aan te passen. Ze heeft een vriendje van wie ze zich erg afhankelijk voelt. Als ze op haar achttiende zwanger blijkt, willen ze het allebei houden. Ze delen het nieuws met haar ouders en maken een afspraak bij de verloskundige. Maar na twee maanden bedenkt het vriendje zich en wil hij niet meer. Hij stelt dat ze het weg moet laten halen. Dat vindt ze verschrikkelijk, maar haar vriendje kwijt raken als ze alleen doorzet, ziet ze ook niet zitten. Ze vertelt drie maanden na de abortus:

“Ik heb er wel heel erg van geleerd dat ik gewoon mijn eigen keuzes moet maken, omdat dit wel heel erg is. Elke dag denk ik eraan, elke dag kan ik er wel opnieuw weer om huilen eigenlijk, omdat ik gewoon niet het gevoel heb dat ik mijn eigen keuze heb gemaakt, maar meer dat ik een keuze heb gemaakt in het belang van anderen. Ik ben me nu wel meer op aan het focussen dat ik mezelf gelukkig moet maken. En nu ook de relatie tussen mij en mijn vriend gewoon gekapt is, daar heb ik ook zelf voor gekozen, omdat ik zoiets heb van: ‘Het is mijn leven en ik ga niet mijn leven door laten gaan onder invloed van iemand anders, maar gewoon om wat ik zelf wil en wat mijn keuzes zijn, want mijn keuzes zijn ook belangrijk en niet alleen wat een ander wil.’”

Dit keer wel zelfkeuze maken

Het tweede verhaal over abortus gaat over een christelijk meisje dat opgroeit in een warm gezin, met de regel dat seks bij het huwelijk hoort. Ze krijgt geen voorlichting, want dat is niet nodig omdat seks taboe is. Ze beschrijft achteraf dat ze heel naïef was. Ze wordt op haar achttiende smoorverliefd op een jongen, die drinkt, blowt en aandringt op seks. Ze heeft weinig verweer en laat zich overhalen. Na een paar maanden is ze zwanger. De jongen gaat er vandoor op het moment dat hij het hoort. Haar ouders zijn teleurgesteld in haar, maar willen het kind wel helpen opvoeden. Ze vindt het vreselijk om zwanger te zijn en probeert de zwangerschap te verbergen voor de buiten-

wereld. Haar moeder waarschuwt haar dat de baby dit kan voelen en dat ze het moet accepteren. Als haar dochter geboren wordt, is ze blij. Haar moeder helpt haar met de verzorging en ze kan weer naar school. Na een jaar ontmoet ze een andere man waar ze een relatie mee krijgt. Ze wordt weer snel zwanger, ongepland, ongewenst, en besluit dit keer de zwangerschap af te breken.

“We hadden nog helemaal niet zo’n lange relatie en ik had gelijk zoiets van: ‘Oh, en mijn ouders? En ik wil dit niet nog allemaal een keer meemaken.’ Ik zat op een nieuwe opleiding en ik dacht echt: ‘Dit kan ik niet aan.’ Nou ja, mijn vriend toen, ja, die was helemaal zo van: ‘Hoezo niet? Het is toch gebeurd en je kunt niet anders.’ Maar ik had het helemaal gehad met die hele periode en ik had zo van: ‘het kind is prachtig en ik ben er ook heel blij mee, maar die hele situatie kan ik niet nog een keer aan.’ Maar mijn vriend was helemaal erop tegen dat ik het zou laten weghalen.”

“Uiteindelijk was ik degene die moest kiezen, het zat in mij, dus ik zou daarvoor moeten kiezen. Je kunt er met niemand over praten, je krijgt geen steun, want er is niemand die weet wat er aan de hand is en je vriend is er eigenlijk op tegen op wat jij doet. Dat was een heel moeilijke beslissing. Ik ben ook altijd bang geweest dat ik er spijt van zou krijgen. Ik ben zelf ook christen, eigenlijk zou ik het zelf ook niet mogen en ik sta er eigenlijk ook niet achter. Maar op zo’n moment, heb ik toch zo’n keuze moeten maken omdat ik voor mijn gevoel niet anders kon. Ik denk nu toch wel dat het wel het beste is geweest.”

Conclusie

Een ongeplande zwangerschap is een heftige gebeurtenis met een zware verantwoordelijkheid. Het is een keuze die voor sommige meisjes als een duivels dilemma voelt, omdat ze voor hun gevoel geen goede keuze kunnen maken. Bovendien ervaren ze de sociale veroordeling dat jong zwanger worden een teken van onverantwoordelijk gedrag is, dat abortus immoreel is en jong moederschap onverantwoord. Meisjes moeten daardoor laveren tussen de sterke meningen om hen heen. Jonge moeders benadrukken in hun verhalen dat de zwangerschap hen geholpen heeft om volwassen te worden en verantwoordelijkheid te nemen. Ook de keuze voor abortus wordt vaak verwoord vanuit verantwoordelijkheid: omdat ze het kind niet genoeg te bieden hebben.

Religie speelt een rol bij de aanloop naar de zwangerschap. Meisjes die aangeven dat het geloof een belangrijke rol voor hen speelt, krijgen thuis

vaak de boodschap dat ze maagd moeten blijven tot het huwelijk en worden daarom minder voorgelicht over seksualiteit. Als ze dan toch een seksuele relatie krijgen, gebruiken ze vaak geen anticonceptie en zijn ze beperkt weerbaar. In de besluitvorming bij zwangerschap uiten religieuze meisjes de overtuiging dat abortus geen optie is, maar deze overtuiging is ook onder niet gelovige meisjes aanwezig. Naast hun eigen innerlijke zoektocht naar wat het goede is om te doen, geven zowel gelovige als niet gelovige meisjes uiting aan een grote behoefte aan steun voor hun keuze vanuit hun ouders en hun vriend. Als meisjes opgroeien in een warm gezin, bieden ouders vaak veel ondersteuning in de zorg voor de baby. Dit maakt de keuze voor het uitdragen van de zwangerschap positiever. Helaas ontberen juist meisjes die jong zwanger worden vaak een dergelijke steunende omgeving. Een onstabiele gezinsituatie is een risicofactor voor tienerzwangerschap (Cense & Dalmijn 2016).

Naast emotionele en morele zwaarte biedt de zwangerschap meisjes ook een kans. Het is een periode waarin ze razendsnel volwassen worden en zich realiseren dat hun keuzes ertoe doen. Door de zwangerschap en moederschap gaan ze beter voor zichzelf zorgen en krijgen ze de kracht om beschadigende relaties te verbreken. De empowerment die de zwangerschap teweeg brengt in hun leven kan gezien worden als een 'geluk bij een ongeluk'. Dit geldt sterk voor jonge moeders, maar ook meisjes die voor een abortus kiezen tegen de wil van hun sociale omgeving komen vaak sterker uit de strijd. Ze hebben de regie over hun eigen leven genomen en hun eigen morele kompas gevormd.

Het sociale stigma rond abortus blijkt in Nederland zeker te bestaan. Het spreekt uit wat de geïnterviewde vrouwen vertelden, maar ook uit hun zwijgen, naar ons als onderzoekers én naar ouders en vrienden. Het klinkt ook door in de stelligheid waarmee veel vrouwen abortus verwierpen als optie. Dit baart om twee redenen zorgen. Ten eerste betekent het dat vrouwen die voor een abortus kiezen met veel oordelen te maken krijgen, wat hen eenzaam maakt en de verwerking belemmert. Ten tweede betekent het voor vrouwen die abortus geen optie vinden, dat ze door ongeplande zwangerschap een kind gaan krijgen, zonder afweging of ze het ouderschap aankunnen en de condities kunnen organiseren om hun kind groot te brengen. Al zijn we in Nederland internationaal gezien gezegend met onze goede reproductieve rechten van vrouwen, waaronder toegang tot abortus, onder de oppervlakte zijn die rechten nog niet volledig omgezet in sociale acceptatie.

Literatuur

Arai, Lisa (2009),

Teenage pregnancy: The making and unmaking of a problem, Bristol: The Policy Press.

Bay-Cheng, Laina Y. (2015),

The Agency Line: A Neoliberal Metric for Appraising Young Women's Sexuality, in: *Sex Roles*, 73, 279–291. doi: 10.1007/s11199-015-0452-6.

Berney, Lee R. & David B. Blane (1997),

Collecting Retrospective Data: Accuracy of Recall after 50 Years Judged against Historical Records, in: *Social Science & Medicine*, 45 (10), 1519–1525. doi: 10.1016/S0277-9536(97)00088-9.

Cense, Marianne & Eline Dalmijn (2016),

In één klap volwassen. Over tienerzwangerschap, Utrecht: Rutgers.

Cherrington, Jane & Mary Breheny (2005),

Politicizing dominant discursive constructions about teenage pregnancy: Re-locating the subject as social, in: *Health*, 9, 89 – 111. doi:10.1177/1363459305048100.

Geronimus, Arline T. (2003),

'Damned if you do': Culture, identity, privilege, and teenage childbearing in the United States, in: *Social Science and Medicine*, 57, 881 – 893. doi:10.1016/S0277-9536(02)00456-2.

Hanschmidt, Franz, Katja Linde, Anja Hilbert, Steffi G. Riedel-Heller & Anette Kersting (2016),

Abortion stigma: a systematic review, in: *Perspectives on sexual and reproductive health*, 48 (4), TK. doi: 10.1363/48e8516.

Hoggart, Lesley (2012),

'I'm pregnant ... what am I going to do?' An examination of value judgements and moral frameworks in teenage pregnancy decision making, in: *Health, Risk & Society*, 14 (6), 533-549. DOI: 10.1080/13698575.2012.706263.

Hoggart, L., S. Nasserzadeh & M. Shamash (2006),

Young women, sex and choices: a study of young motherhood in Haringey, Middlesex: Middlesex University.

Goenee, Maaike, Kai van Zenderen & Laura van Santen (2014),

Programmeringsstudie Preventie Tienerzwangerschappen & Abortus, Utrecht: Rutgers.

Levels, Mark, Ariana Need, Rense Nieuwenhuis, Roderick Sluiter & Wout Ultee (2012),

Unintended Pregnancy and Induced Abortion in the Netherlands 1954-2002, in: *European Sociological Review*, 28 (3), 301-318. doi: 10.1093/esr/jcq065.

NOS (2016),

SGP wil abortusdiscussie aanzwengelen met onderzoek, NOS 02-03-2016 (geaad-pleegd via <http://nos.nl/artikel/2090108-sgp-wil-abortusdiscussie-aanzwengelen-met-onderzoek.html>).

Pearson, V., et al. (1995),

Teenage pregnancy: a comparative study of teenagers choosing termination of pregnancy or antenatal care, in: *Journal of the Royal Society of Medicine*, 88, 384–388.

Sorhaindo, Annik M., Clara Juarez-Ramirez, Claudia Diaz Olavarrieta, Evelyn Aldaz, Maria Consuelo Mejia Pineros & Sandra Garcia (2014),

Qualitative Evidence on Abortion Stigma from Mexico City and Five States in Mexico, in: *Women & Health*, 54 (7), 622-640. doi: 10.1080/03630242.2014.919983.

Tabberer, Sharon (2000),

Teenage pregnancy and choice: abortion or motherhood: influences on the decision, York: Joseph Rowntree Foundation.

Vanwesenbeeck, Ine, Floor Bakker & Susanne Gessell (2010),

Sexual Health in the Netherlands: Main Results of a Population Survey Among Dutch Adults, in: *International Journal of Sexual Health*, 22 (2), 55-71. doi: 10.1080/19317610903425571.